

กาหลอ คนตรีในพิธีศพ: กรณีศึกษาคณะมีนากาหลอ
บ้านต้นส้มหม่า ตำบลหนองช้างแล่น อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง
Kalor, The Funeral Music: A Case Study of
The Meena Kalor Group of Ban Tonsommaw,
Nong Chang Laen Sub-district of Huai Yot District
in Trang Province

ธนภัทร์ ไกรเทพ*

Thanaphat Graithep

สุพจน์ ยุคลธรวงศ์**

Supot Yukolthonwong

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหน้าที่ทางสังคม และการสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีของกาหลอคณะ มีนากาหลอ บ้านต้นส้มหม่า ตำบลหนองช้างแล่น อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง 2) วิเคราะห์ดนตรีในเชิงมานุษยดุริยางควิทยาของคณะ มีนากาหลอ บ้านต้นส้มหม่า ตำบลหนองช้างแล่น อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

ผลการศึกษาหน้าที่ทางสังคมและการสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีของคณะมีนากาหลอ พบว่าเป็นดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ใช้บรรเลงประโคมในพิธีศพ

* นิสิตปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีชาติพันธุ์วิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ขั้นตอนประกอบด้วยพิธีรับกาหลอไปบรรเลง พิธีออกจากบ้าน พิธีขอที่ตั้งโรงกาหลอ พิธีเบิกโรงกาหลอ พิธีออกจากโรงกาหลอ พิธีลาโรงกาหลอ พิธีแห่ศพ และพิธีออกจากป่าช้า รูปแบบการบรรเลงและพิธีกรรมยึดถือตามขนบธรรมเนียมของดนตรีกาหลอแบบดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ และอนุรักษ์ไว้โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับทายาท ด้านดนตรีผลจากการศึกษาพบว่าคณะมีนากาหลอมีสมาชิกจำนวน 3 คน ใช้เครื่องดนตรี ได้แก่ ปี่กาหลอ 1 เล้า กลองทน 2 ใบ และฆ้อง 1 ใบ บทเพลงบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีเพียงอย่างเดียวไม่มีการขับร้อง บรรเลงในลักษณะเพลงทำนองวน (Round) มีทำนองหลักเพียงทำนองเดียวไม่มีการประสานทำนอง (Monophony) ในบทเพลงเดียวสามารถบรรเลงได้หลายลักษณะ ระบบเสียงของปี่กาหลอมี 8 เสียงไม่เท่ากัน ระยะห่างระหว่างเสียง คือ 200 180 80 100 80 220 และ 180 เซ็นต์ ตามลำดับ บทเพลงกาหลอเป็นดนตรีที่ให้ความรู้สึกทางอารมณ์ในด้านความโศกเศร้า เสียใจ อาลัยอาวรณ์ ความพลัดพราก ความคิดถึง และความหวัง

คำสำคัญ: กาหลอ; ดนตรีท้องถิ่น; พิธีกรรม

Abstract

The objective of this research are; 1) To study community roles to inherit musical culture of Kalor musical instrument of Meana Kalor troupe Ban Ton Somdaw, Nong Chang Laen subdistrict of Huai Yot district in Trang province. 2) To analyze Kalor music in the aria of Ethnomusicology of Meana Kalor troupe Ban Ton Somdaw, Nong Chang Laen subdistrict of Huai Yot district in Trang province. The results of the study are as following;

1) Kalor music is used in religious rite and funeral ceremony. The process of playing Kalor music at the funeral is composed of the rite of Kalor group invitation, the rite of Kalor group leaving for the funeral, the rite of asking permission to build a Kalor playhouse, the rite of opening a Kalor playhouse, the rite of leaving from a Kalor playhouse, the rite of pulling down

a Kalor playhouse, the rite of funeral procession and the rite of leaving from a cemetery. The musical styles and ceremony follow the tradition original Kalor of there ancestors. Kalor is conserved by passing from generations to generation of the community roles.

2) There are three musicians in Meana Kalor troupe and it consist of three types of instruments; One Pee Kalor, Two Thons and One Gong. The style of music is "Round" and without singer. It has only are main melody with no monophony, but it has various styles of music within same song. There are eight sound systems of Kalor and they are not equal between the sounds. The duration of sounds are 200, 180, 80, 100, 80, 220 and 180 cent respectively. Kalor music communicates sorrow, feeling, mourning, parting, missing and being lonely.

Keywords: Kalor; local music; rituals

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนทำให้ผู้คนปัจจุบันหลงลืมวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สั่งสมของตนเอง จนกำลังสูญเสียชีวิตที่มีค่าที่บรรพบุรุษของเราได้คิดค้น พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมาช้านาน ในการยกตัวอย่างวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายไปจากวัฒนธรรมพื้นบ้าน "กาหลอ" ซึ่งเป็นดนตรีพื้นบ้านของผู้คนในภาคใต้สามารถใช้เป็นตัวอย่างของศิลปวัฒนธรรมที่กำลังถูกหลงลืม โดยกาหลอเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านของชาวไทยภาคใต้ที่กำลังจะสูญหายไปดังที่ ประชิด สุกณะพัฒน์ (2551: 202) ได้กล่าวว่า

...กาหลอ เป็นดนตรีพื้นเมืองประเภทเครื่องประโคม
เก่าแก่ของภาคใต้ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมมลายูมาตั้งแต่
ก่อนพุทธศตวรรษที่ 13 ชาวมลายูสมัยนั้นใช้กาหลอประโคมใน
งานศพ เพื่อน้อมนำวิญญาณของผู้ตายสักการะบูชาแก่พระ

อิสวหรือพระกาฬ และยังเป็นเครื่องสื่อสารส่งข่าวการตายแก่ญาติมิตรด้วย ต่อมาเมื่อศาสนาอิสลามเผยแพร่เข้ามาสู่ดินแดนแถบนี้ ตามหลักศาสนาอิสลามห้ามเก็บศพไว้ค้างคืน กาลหอลจึงสูญหายไปจากวัฒนธรรมมลายู คงเหลือแต่ในวัฒนธรรมไทยพุทธภาคใต้ ซึ่งเดิมใช้เส้นในงานศพ งานบวชนาค งานสงกรานต์ และงานบุญต่างๆ แต่ปัจจุบันกาลหอลนิยมเล่นในงานศพเป็นส่วนใหญ่...

หรือที่ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2544: 269) กล่าวไว้ตรงกันว่า

...กาลหอลเป็นเครื่องประโคมดนตรีที่เก่าแก่ มีความหมายลึกซึ้งน่าเลื่อมใส มีความไพเราะกินใจนัก นับเป็นประเพณีอันดีงามของชาวใต้ กาลหอลเป็นของดีที่ควรช่วยกันบำรุงส่งเสริมไว้มิให้สูญ ปัจจุบันเหลือน้อยเต็มที...

หรือจากข้อมูลที่ ขวน เพชรแก้ว (2524: 33) กล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่า

...ในปัจจุบันนี้ การประโคมกาลหอลยังพอมีบรรเลงในงานศพอยู่บ้าง โดยเฉพาะในท้องถิ่นชนบทที่ไกลออกไป แต่มีเหลืออยู่น้อยมาก ถ้าเปรียบกับเมื่อ 30-40 ปี มาแล้ว ทั้งนี้เพราะว่าการประโคมกาลหอลมีแนวปฏิบัติ หรือขนบประเพณีที่เคร่งครัดรัดกุมมากอย่างหนึ่ง และเพราะคนปัจจุบันนิยมในสิ่งใหม่ๆ อีกประการหนึ่ง จึงทำให้กาลหอลอาจจะสูญหายไปอย่างแน่นอน หากไม่ช่วยกันบำรุงส่งเสริมไว้ให้ทันกาล

จากข้อมูลข้างต้นทำให้เราทราบถึงวิกฤตการณ์ของกาลหอลที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านทางภาคใต้ของไทย แต่เดิมนั้นกาลหอลมีบทบาทในการบรรเลงประโคมในงานพิธีกรรมต่างๆ เช่น บวชนาค ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น แต่ปัจจุบันกาลหอลได้ถูกลดบทบาทในการบรรเลงประกอบพิธีกรรม เหลือเพียงเฉพาะการบรรเลงประโคมในงานพิธีศพ และแม้แต่ในงานพิธีศพก็จะมีเฉพาะศพที่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่

เท่านั้น เพราะเนื่องจากคนในยุคปัจจุบันให้ความสนใจในศิลปวัฒนธรรมกาหลอน้อยลงมาก โดยคนยุคปัจจุบันนิยมใช้มหรสพชนิดอื่นเข้ามาแทนดนตรีกาหลอ ทำให้ปัจจุบันนี้ศิลปวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านกาหลอกำลังจะสูญหายไปจากสังคมภาคใต้ของไทยเต็มที่ ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยตระหนักถึงวิกฤตการณ์ที่ดนตรีกาหลอกำลังจะสูญหายไปจากสังคม ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิจัยรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีกาหลอ เพื่อให้บุคคลที่สนใจได้รับรู้ และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านประเภทดนตรีกาหลอ เพื่อเก็บรักษาไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาและมีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรมดนตรีกาหลอให้อยู่คู่กับวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ของไทยตลอดไป

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเฉพาะคณะกาหลอที่มีพื้นเพภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในจังหวัดตรังเท่านั้น เนื่องจากความโดดเด่นทางวัฒนธรรมและประเพณีการจัดงานพิธีศพของชาวตรังมีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก ซึ่งสามารถสังเกตได้จากเมื่อบ้านใดมีผู้เสียชีวิต ทางญาติของผู้ตายจะทำการจัดพิธีศพให้แก่ผู้ตายอย่างสมเกียรติและสมฐานะ สิ่งหนึ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนคือ การให้ความสำคัญกับการตกแต่งโลงศพอย่างสวยงาม วิจิตรตระการตา โดยโลงศพจะถูกตกแต่งด้วยลวดลายที่สวยงามให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้นของผู้วิจัยทำให้ทราบว่าคณะกาหลอที่มีพื้นเพ ภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในจังหวัดตรัง พบว่ามีคณะกาหลอที่มีความเก่าแก่ เชี่ยวชาญ และมีความชำนาญในเรื่องการประกอบพิธีกรรมของงานศพ โดยคณะกาหลอดังกล่าวยังเป็นที่รู้จักของผู้เฒ่าผู้แก่ และได้รับความเชื่อถือเชื่อมั่นในฝีมือมากที่สุด คณะกาหลอดังกล่าวคือคณะมีนากาหลอบ้านต้นส้มเหมา ตำบลหนองช้างแล่น อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง นั่นเอง ทั้งนี้คณะมีนากาหลอเป็นคณะกาหลอที่มีความรู้ความสามารถในด้านพิธีกรรมของกาหลออย่างครบถ้วนสมบูรณ์ และยังเป็นคณะกาหลอที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เป็นที่รู้จักทั้งภายในจังหวัดตรัง และยังคงเคยได้รับการว่าจ้างให้ไปบรรเลงประกอบพิธีกรรมในงานศพของจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดกระบี่ จังหวัดพัทลุง จังหวัดนครศรีธรรมราชอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหน้าที่ทางสังคม และการสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีของกาหลอ คณะมีนากาหลอ บ้านต้นส้มเหม้า ตำบลหนองช้างแล่น อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง
2. เพื่อวิเคราะห์ดนตรีในเชิงมานุษยวิทยาของคณะมีนากาหลอ บ้านต้นส้มเหม้า ตำบลหนองช้างแล่น อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ทำการวิจัยเฉพาะกาหลอคณะมีนากาหลอ บ้านต้นส้มเหม้า ตำบลหนองช้างแล่น อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง และศึกษาเฉพาะบทเพลงที่ใช้บรรเลงอยู่ในปัจจุบัน โดยไม่มีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับกาหลอคณะอื่น
2. ทำการศึกษาโดยใช้ระยะเวลาตั้งแต่ เดือนเมษายน 2551–เดือนเมษายน 2553

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กาหลอดนตรีในพิธีศพ: กรณีศึกษาคณะมีนากาหลอ บ้านต้นส้มเหม้า ตำบลหนองช้างแล่น อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง” นั้น เป็นการศึกษาวิจัยทางด้านมานุษยวิทยา ซึ่งเป็นการวิจัยในด้านดนตรีกับวัฒนธรรมทางสังคม และเพื่อให้ได้มาซึ่งผลงานการวิจัยที่มีคุณภาพ การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยทฤษฎีวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา (Ethnomusicology Research) ทำการรายงานผลการวิจัยในแบบวิธีชาติพันธุ์วรรณลักษณ์ (Ethnography) มีการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work) ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญของการวิจัยเชิงมานุษยวิทยา โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการเก็บข้อมูลหลัก ข้อมูลจากเอกสาร วารสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัย การบันทึกดนตรี การตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ดนตรี การสรุปผล และการนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยสามารถสรุปผลตามประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. หน้าที่ทางสังคมของกาหลอคณะมีนากาหลอ

เนื่องจากกาหลอคณะมีนากาหลอเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป ทั้งในด้านการบรรเลงเพลงกาหลอประกอบพิธีกรรมในงานพิธีศพ หรือการทำพิธีกรรมต่างๆ ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับดนตรีกาหลอ เช่น ตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ การสะเดาะเคราะห์ หรือการทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น เพื่อให้สามารถเข้าใจและมองเห็นหน้าที่ทางสังคมของกาหลอคณะมีนากาหลอได้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยขอแบ่งหัวข้อออกเป็น 1) หน้าที่ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีกาหลอโดยตรง 2) หน้าที่ทางสังคมที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับดนตรีกาหลอ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 หน้าที่ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีกาหลอโดยตรง

หน้าที่ทางสังคมที่ถือเป็นหน้าที่หลักของกาหลอคณะมีนากาหลอ บ้านต้นส้มหม่า ตำบลหนองช้างแล่น อำเภอยะยอต จังหวัดตรัง คือ การรับงานว่าจ้างไปบรรเลงเพลงกาหลอ และการนำแห่ศพในงานพิธีศพ ซึ่งกาหลอคณะมีนากาหลอมีหน้าที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานพิธีศพ โดยยึดหลักการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมของดนตรีกาหลออย่างเคร่งครัด ทั้งนี้หลังจากการบรรเลงประกอบพิธีกรรมของงานศพเสร็จสิ้นลง ในบางครั้งเจ้าภาพยังได้ตกลงว่าจ้างให้คณะมีนากาหลอแห่นาขบวนศพเพื่อนำศพดังกล่าวไปเผาปนกิจด้วย แต่หน้าที่ทางสังคมของกาหลอคณะมีนากาหลอไม่ได้มีอยู่เพียงในงานพิธีศพเท่านั้น เพราะครุหมอกาหลอยังเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทั่วไปอีกด้วย กล่าวคือเมื่อมีใครเดือดร้อนหรือมีความทุกข์ใจ เช่น สงสัยว่าโดนทำคุณไสย สามารถมาขอพรให้ครุกาหลอช่วยปลดปล่อยสิ่งที่ไม่ดีให้ออกไปจากร่างกายได้อีกด้วย ทั้งนี้ความนับถือจากการทำพิธีของคณะมีนากาหลอหลังจากเสร็จสิ้นพิธีแล้วในทุกครั้งจะมีชาวบ้านมาขอเพื่อนำไปประพรมให้เป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง และยังนำกลับไปฝากบุคคลที่ตนเองรู้จักอีกด้วย

1.2 หน้าที่ยางสังคมที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับดนตรีกาหลอ

นักดนตรีกาหลอของคณะมีนาภาหลอ บ้านต้นส้มหม่า ตำบลหนองช้างแล่น อำเภอยายยอ จังหวัดตรัง หลายท่านนอกจากจะมีความสามารถในการปฏิบัติเครื่องดนตรีเพื่อการบรรเลงเพลงกาหลอแล้ว ท่านทั้งหลายเหล่านี้ยังมีความรู้ความสามารถ และความเชี่ยวชาญในด้านการทำพิธีกรรมเพื่อช่วยเหลือและรับใช้สังคมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.2.1 นายมินา รัตนแก้ว มีความสามารถและความเชี่ยวชาญในด้านการทำพิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำพิธีสะเดาะเคราะห์บ้าน ทำพิธีสะเดาะเคราะห์คนที่มีเคราะห์ร้าย โดยทำให้คนที่มีเคราะห์ร้ายดังกล่าวเบาบางลง ทำพิธีตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ ภูมิบ้าน ภูมิเรือน ภูมิเรือกสวนไร่นา ทำพิธีการตกแต่งศพ การบริการมรดกการทำนํานต์ประพรมศพก่อนยกใส่หีบศพ ความรู้ความสามารถทั้งหมดนี้เป็นอาชีพและยังสามารถช่วยเหลือสังคมได้เป็นอย่างดี

1.2.2 นายเอี่ยม สิทธิการ มีความสามารถและความเชี่ยวชาญในด้านการทำพิธีทำบุญสะเดาะเคราะห์เรื่องต่างๆ การทำพิธีทำขวัญเด็ก การทำพิธีทำขวัญนาคน การทำพิธีตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ การทำพิธีแต่งตัวเจ้าบ่าว เจ้าสาว

1.2.3 นายข้า เอียดจ้อย มีความสามารถและความเชี่ยวชาญในด้านการเย็บบัตรสำหรับไหว้พระภูมิเจ้าที่ และสร้างศาลพระภูมิเจ้าที่

1.2.4 นายคล้อย ปานสีนุ่น มีความสามารถและความเชี่ยวชาญในด้านการตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่

ความรู้และความสามารถในด้านพิธีกรรมต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นของนักดนตรีกาหลอทุกท่านได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้สั่งสมโดยสืบทอดกันมาและยังเป็นการเชื่อของคนแต่ละสมัยที่ได้ถ่ายทอดกันมาจนพบเห็นได้ในสมัยปัจจุบัน

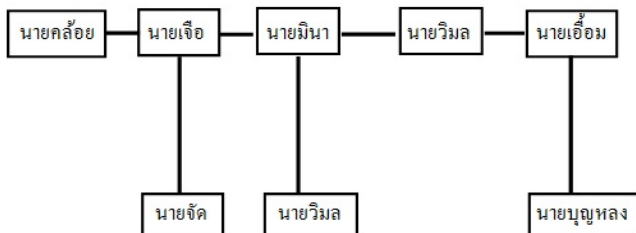
2. การสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีของกาหลอคณะมีนากาหลอ

การสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีของกาหลอคณะมีนากาหลอนั้น นักดนตรีแต่ละท่านถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับดนตรีกาหลอแก่บุตรที่มีความประสงค์ที่จะเรียนรู้มรดกทางปัญญา มีรายละเอียดของรายชื่อนักดนตรี ดังนี้

2.1 นายมีนา รัตนแก้ว ได้ถ่ายทอดความรู้เรื่องกาหลอและพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับดนตรีกาหลอ (โดยเน้นการเป่าเครื่องดนตรีปี่กาหลอ) ให้แก่บุตรชาย คือ นายวิมล รัตนแก้ว

2.2 นายเอี่ยม สิทธิการ ได้ถ่ายทอดความรู้เรื่องกาหลอและพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับดนตรีกาหลอ (โดยเน้นการเป่าเครื่องดนตรีปี่กาหลอ) ให้แก่บุตรชาย คือ นายบุญหลง สิทธิการ

2.3 นายเจือ ไวยกิจการ ได้ถ่ายทอดความรู้เรื่องกาหลอ (โดยเน้นการตีเครื่องดนตรีกลองทน) ให้แก่บุตรชายคือ นายจัด ไวยกิจการ

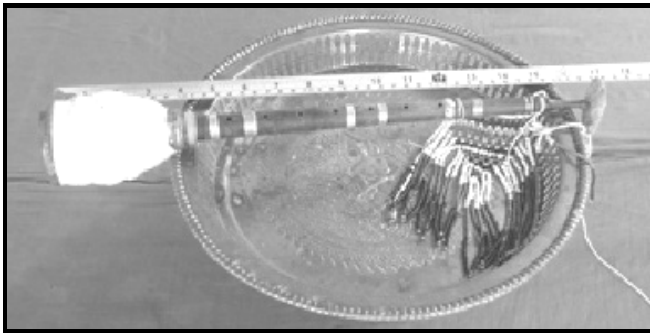

ภาพที่ 1: แผนภาพการสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีของคณะมีนากาหลอ

3. เครื่องดนตรีในวงดนตรีกาหลอ

ในวงดนตรีกาหลอ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีทั้งหมด 3 ชนิด ได้แก่ 1) เครื่องดนตรีดำเนินทำนอง คือ ปี่กาหลอ ปี่ห้อย หรือปี่ฮ้อย จำนวน 1 เล้า 2) เครื่องดนตรีประกอบจังหวะ คือ กลองทน จำนวน 2 ใบ (ทนหน่วยแม่ 1 ใบ ทนหน่วยลูก 1 ใบ) และ 3) เครื่องดนตรีควบคุมจังหวะ คือ ฉิ่ง จำนวน 1 ใบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ปี่กาหลอ

ภาพที่ 2: ปี่กาหลอ

3.1.1 ประเภท ปี่กาหลอจัดอยู่ในประเภทปี่ลั่นคู่ (Double reed) อยู่ในตระกูลของเครื่องดนตรีที่แหล่งของการเกิดเสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศ (Aerophones) หรือที่เรียกว่า เครื่องดนตรีประเภท “เครื่องลม”

3.1.2 ลักษณะทางกายภาพ ปี่กาหลอมีลักษณะทางกายภาพเป็นทรงกระบอก ข้างในกลวง ไล่ขนาดจากเล็กไปหาใหญ่ โดยด้านของปากปี่มีขนาดเล็ก และด้านล่างมีขนาดใหญ่

3.1.3 วัสดุที่ใช้ทำ วัสดุที่ใช้ทำส่วนของเลาปี่กาหลอ และส่วนของลำโพงนั้น มักทำมาจากแก่นของไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ประดู่ ไม้มะม่วงป่า เป็นต้น ส่วนของเลापี่กาหลอนิยมตกแต่งประดับประดาด้วยลูกปัดโนราห์หลากสี โดยการร้อยลูกปัดโนราห์ให้เป็นเส้นแล้วนำมาผูกติดกับตัวของเลापี่กาหลอเพื่อให้เกิดความสวยงาม

3.1.4 วิธีเล่นบรรเลง ปี่กาหลอเป็นเครื่องดนตรีที่มีหน้าที่หลักในการเป่าเพื่อดำเนินทำนอง เป่าเพื่อให้เกิดเสียงแทนการร้องเนื้อเพลง หรือเป่าเพื่อให้เกิดเสียงตามเนื้อเพลง

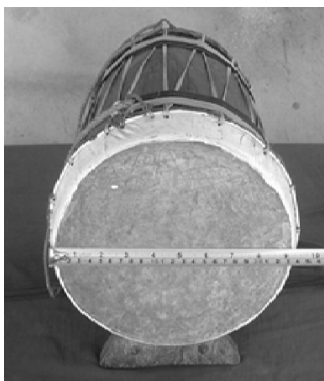
3.1.5 ขนาด ขนาดของปี่กาหลอคณีนานาภาหลอ มีความยาวโดยวัดขนาดตั้งแต่ลำโพงถึงปลายลิ้นของปี่ มีขนาดเท่ากับ 450 มิลลิเมตร

3.1.6 ลักษณะของเสียง ปี่กาหลอสามารถทำเสียงได้หลากหลาย ทั้งเสียงทุ้ม เสียงกลาง และเสียงแหลม

3.1.7 ลักษณะการประสมวง ปี่กาหลอใช้บรรเลงทำนองหลักร่วมกับกลองทนซึ่งเป็นเครื่องให้จังหวะ และฆ้อง ในอดีตดนตรีกาหลอสามารถบรรเลงได้ทั้งงานมงคล และงานอวมงคล แต่ในปัจจุบันดนตรีกาหลอใช้บรรเลงเฉพาะในงานอวมงคลคืองานพิธีศพเท่านั้น

3.1.8 การเล่นบรรเลง การเป่าปี่กาหลออนุญาตให้เฉพาะเพศชายเท่านั้น เพราะปี่กาหลอถือเป็นเครื่องดนตรีที่มีความศักดิ์สิทธิ์ โดยนักดนตรีกาหลอมีความเชื่อว่าปี่กาหลอจะมีครุกาหลอสถิตอยู่ จึงมีข้อห้ามมิให้เพศหญิงจับต้องปี่กาหลอโดยเด็ดขาด และในการฝึกหัดเป่าปี่กาหลอมีข้อห้ามมิให้ฝึกหัดเป่าภายในบริเวณบ้าน เพราะมีความเชื่อว่าจะมีคนที่อาศัยอยู่เสียชีวิตได้ ซึ่งในการฝึกหัดเป่าปี่กาหลอส่วนใหญ่แล้วนิยมฝึกหัดในบริเวณวัด ทุ่งนา เป็นต้น

3.2 กลองทน มี 2 ใบ คือ กลองทนหน่วยแม่และกลองทนหน่วยลูก

ภาพที่ 3: กลองทนหน่วยแม่

ภาพที่ 4: กลองทนหน่วยลูก

3.2.1 ประเภท กลองทนจัดอยู่ในประเภทเครื่องหนัง ตระกูลเครื่องดนตรีที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของแผ่นหนัง (Membranophones) ประเภทกลองหุ่นกลวง (Tubular) ชนิดทรงปากผาย (Goblet drum)

3.2.2 ขนาด กลองทนที่ใช้ในคณะกาหลอมีจำนวน 2 ใบ ใบใหญ่เรียกว่า “ทนหน่วยแม่” ให้เสียงทุ้ม มีความยาว 400 มิลลิเมตร ด้านหน้าเส้นผ่าศูนย์กลาง 240 มิลลิเมตร และ 220 มิลลิเมตร และใบเล็กเรียกว่า “ทนหน่วยลูก” เสียงจะแหลมกว่า มีความยาว 400 มิลลิเมตร ด้านหน้าเส้นผ่าศูนย์กลาง 210 มิลลิเมตร และ 200 มิลลิเมตร

3.2.3 วัสดุที่ใช้ทำ ตัวกลองทำจากไม้เนื้อแข็ง หน้ากลองซึ่งด้วยหนังลูกวัว หรือหนังค่าง หนังตึงให้ตึงด้วยเชือกหนังหรือเชือกไนลอน

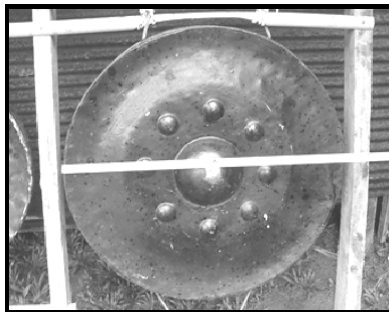
3.2.4 ลักษณะการทำให้เกิดเสียง ในการบรรเลงจะใช้ไม้ตีให้เกิดเสียง สามารถสร้างลูกเล่นโดยใช้ฝ่ามือปิดและเปิด ไม้ตีกลองทนมีรูปทรงที่โค้งงอคล้ายเล็บของสัตว์ นิยมทำจากไม้เนื้อแข็งหรือกระดูกสัตว์ โดยขัดให้เงา

3.2.5 รูปแบบการบรรเลง กลองทนใช้ตีดำเนินจังหวะและขัดจังหวะกัน โดยแต่ละเพลงจะตีจังหวะไม่เหมือนกัน แต่อาจจะคล้ายกัน คนตีกลองทนที่มีความชำนาญสามารถตีกลองทนทั้ง 2 ใบได้โดยการผูกเชือกให้กลองติดกัน เพื่อสะดวกในการตี

3.2.6 ลักษณะของเสียง กลองทนมีเสียงทุ้ม-แหลม และมีเสียงดังกังวาน

3.2.7 การประสมวง ใช้ประสมวงกับปี่กาหลอและฆ้อง ใช้ตีประกอบจังหวะในการบรรเลงของปี่ ในแต่ละเพลงจะตีจังหวะแตกต่างกัน

3.3 ฆ้อง

ภาพที่ 5: ฆ้อง

3.3.1 ประเภท ข้องจัดอยู่ในตระกูลเครื่องดนตรีที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุในตัวเอง (Idiophones) หรือเรียกว่า เครื่องตี เครื่องกระทบ ประเภทตี (Percussion) ชนิดฆ้อง (Gong)

3.3.2 วัสดุที่ใช้ทำ ข้องทำจากโลหะแผ่นขึ้นเป็นรูปทรงกลม

3.3.3 ขนาด เส้นผ่าศูนย์กลาง 580 มิลลิเมตร ตรงกลางมีปมูนูน บางลูกจะมีปมูนูนเล็กๆ รอบปมูนูนตรงกลางเพื่อให้เกิดเสียงที่กังวานมากขึ้น

3.3.4 ลักษณะการบรรเลง แว่นฆ้องด้วยเชือกในล่อน แล้วตีด้วยไม้ตีฆ้อง การแว่นฆ้องจะมีไม้ไผ่ซี่กขัดปากเพื่อป้องกันไม่ให้ฆ้องแกว่งไปมา ไม้ไผ่ซี่กทั้ง 4 อันยังหมายถึง ธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อีกด้วย ในการบรรเลงเพื่อแห่ศพ จะแว่นฆ้องไว้กับไม้ที่ทำหน้าที่เป็นคานแล้วใช้คนหามจำนวน 2 คน โดยให้คนตีฆ้องอยู่ด้านหลัง ต้องเก็บฆ้องไว้ที่วัดเท่านั้น ห้ามเก็บเอาไว้ในบ้าน

3.3.5 ลักษณะของเสียง เครื่องดนตรีฆ้องมีเสียงทุ้มและมีเสียงดังกังวาน

3.3.6 การประสมวง ใช้ประสมวงกับปี่กาหลอและกลองทน ใช้ตีประกอบจังหวะหลักในการบรรเลงของปี่และกลองทน ในอดีตนิยมใช้ฆ้อง 2 ใบ แต่ในปัจจุบันนิยมใช้ฆ้องใบเดียว

4. การวิเคราะห์ดนตรี

การจำแนกประเภทของเครื่องดนตรีกาหลอโดยใช้หลักการจำแนกประเภทของเครื่องดนตรีตามระบบของซาร์คและฮอร์นบอสเทล (Sachs-Hornbostel classification) นั้น เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเพลงกาหลอของคณะมีนากาหลอสามารถจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

4.1 เครื่องดนตรีปี่กาหลอ จัดอยู่ในประเภทปี่ลิ้นคู่ (Double reed) อยู่ในตระกูลของเครื่องดนตรีที่แหล่งของการเกิดเสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศ (Aerophones) หรือที่เรียกว่า เครื่องดนตรีประเภท “เครื่องลม”

4.2 เครื่องดนตรีกลองทน จัดอยู่ในประเภทเครื่องหนัง ตระกูลเครื่องดนตรีที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของแผ่นหนัง (Membranophones) ประเภทกลองหุ่นกลวง (Tubular) ชนิดทรงปากผาย (Goblet drum)

4.3 เครื่องดนตรีฆ้อง จัดอยู่ในตระกูลเครื่องดนตรีที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุในตัวเอง (Idiophones) หรือเรียกว่า เครื่องตี เครื่องกระทบ ประเภทตี (Percussion) ชนิดฆ้อง (Gong)

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยทำให้ผู้วิจัยทราบถึงรายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับกาหลอคณะมีนาภาหลอ บ้านต้นส้มหม่า ตำบลหนองช้างแล่น อำเภอยะยง จันทบุรี คือ นักดนตรีในคณะมีนาภาหลอทั้งหมดมีจำนวน 3-5 คน โดยนับรวมกันทั้งที่เป็นนักดนตรีตัวจริงและเป็นนักดนตรีสมทบ การแต่งกายของนักดนตรีคณะมีนาภาหลอ นิยมแต่งกายสุภาพ และเลือกสวมใส่เสื้อผ้าที่สวยงาม มีสภาพที่ดีกว่าตัวอื่น มีสีสุภาพ เช่น สีเทา สีกรมท่า สีดำ สีขาว เป็นต้น เครื่องดนตรีของคณะมีนาภาหลอประกอบด้วยเครื่องดนตรี 3 ชนิด โดยเครื่องดนตรีชิ้นที่หนึ่งคือ ปีกาหลอ 1 เล้า เครื่องดนตรีชิ้นที่สองคือ กลองทน จำนวน 2 ใบ และเครื่องดนตรีชิ้นที่สามของคณะมีนาภาหลอ คือฆ้อง มีจำนวน 1 ใบ รูปแบบการบรรเลงเพลงของกาหลอคณะมีนาภาหลอจะเริ่มจากการบรรเลงกาหลอโดยเริ่มใช้เพลงไหว้พระเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ต่อด้วยเพลงไม้พันเพื่อบูชาครูกาหลอ และเป่าเพลงยายแก่ที่จัดอยู่ในเพลงทั่วไป เป็นเพลงแรก และบรรเลงเพลงอื่น เช่น เพลงนกเป่า เพลงหนะ เพลงขอไฟ เพลงจุดใต้ เพลงรื้อยาน เพลงสุรียน ฯลฯ และเพลงลาพระเป็นเพลงสุดท้าย ในการบรรเลงจะเป็นการบรรเลงเพลงต่อเนื่องไปเรื่อยๆ โดยบทเพลง แต่ละเพลงสามารถบรรเลงย้อนไปย้อนมาตามความเห็นของคนเป่าปี คนตีกลองทนต้องสังเกตจังหวะจำนวนเที่ยวของเพลง และตีจังหวะกลองให้ตรงกับกาหลอ ซึ่งคนตีฆ้องจะสังเกตคนตีกลองทนและต้องตีฆ้องให้ลงจังหวะกับกลองทนตามลำดับ การบรรเลงเพลงจะนิยมบรรเลงตลอดเวลาทั้งกลางคืนและกลางวัน จะหยุดพักเมื่อจบเพลง หรือพักทานข้าวเท่านั้น โอกาสในการบรรเลงของกาหลอคณะมีนาภาหลอแต่เดิมสามารถบรรเลง

ได้ทำงานทั้งงานมงคลและงานอวมงคล เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวชนาค งานรดน้ำดำหัว เป็นต้น แต่มาในปัจจุบันดนตรีกาหลอทุกคณะบรรเลงเฉพาะงานอวมงคลคืองานศพเท่านั้น สำหรับเพลงกาหลอของคณะมีนาภาลอนั้นได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดาจำนวนหลายเพลง แต่ที่นิยมบรรเลงอยู่ในปัจจุบันมีทั้งหมด 18 เพลงคือ เพลงไม้พั่น เพลงขอไฟ เพลงจุตใต้ เพลงหนะ เพลงลอดตู เพลงไหว้พระ เพลงเข้หางยาวหรือจระเข้หางยาว เพลงนกเป่ล่า เพลงสร้อยทอง เพลงทองศรีดี เพลงนกกรง เพลงหอมท่อม เพลงนกจอก หรือเพลงนกกระจอก เพลงสุริยน เพลงพลายแก้วพลายทอง เพลงร้วยาน เพลงเมรีย เพลงลาพระหรือเพลงลาโรง ซึ่งบางเพลงได้มีการปรับปรุงใหม่เพื่อให้สะดวกในการบรรเลงมากยิ่งขึ้น เพลงแต่ละเพลงมีหน้าที่และความหมายแตกต่างกันออกไป ด้านการถ่ายทอดความรู้ นายมินา รัตนแก้วถ่ายทอดให้แก่นายวิมล รัตนแก้ว นายเอี่ยม สิทธิ ถ่ายทอดให้แก่นายบุญหลง สิทธิการ นายเจือ ไวยกิจการ ถ่ายทอดให้แก่นายจัด ไวยกิจการ ในส่วนหน้าที่ทางสังคมที่ถือเป็นหน้าที่หลักของกาหลอคณะมีนาภาลอ คือการรับงานว่าจ้างไปบรรเลงเพลงกาหลอ และการนำแห่ศพในงานพิธีศพ ซึ่งกาหลอคณะมีนาภาลอมีหน้าที่ทำการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานพิธีศพ โดยยึดหลักการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมของดนตรีกาหลออย่างเคร่งครัด

บรรณานุกรม

- ชวน เพชรแก้ว. 2524. **ดนตรีพื้นเมืองภาคใต้ – เนื่องในโอกาส “งานส่งเสริมดนตรีไทยภาคใต้ ครั้งที่ 1” ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา**. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- ประชิด สุกณะพัฒน์. 2551. **มรดกทางวัฒนธรรมภาคใต้**. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. 2544. **วิถีชีวิตชาวใต้: ประเพณีและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.